

ФІЛОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕТИМОЛОГІЇ ТА ДИСКУРСИВНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ПОНЯТТЯ “АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ”

PHILOLOGICAL INTERPRETATION OF THE ETYMOLOGY AND DISCURSIVE EVOLUTION OF THE CONCEPT OF THE “AMERICAN DREAM”

Котиліяк Ю.Я.,

orcid.org/0009-0000-1179-6831

аспірант кафедри теорії та практики перекладу

Ужгородського національного університету

У статті здійснено філологічний аналіз етимології та дискурсивної еволюції поняття «американська мрія» як мовного й культурного явища в текстах XX–XXI століть. Дослідження спирається на методи історичної семантики, аналізу дискурсу, корпусної лінгвістики та культурології, що дає змогу розглянути динаміку змістових трансформацій цього терміна в контексті змін політичних, соціальних і культурних парадигм. Поняття «американська мрія» аналізується не лише як лексична одиниця, а й як ідеологема та символічна конструкція, що відображає ціннісні орієнтири й ментальні уявлення в американському та глобальному дискурсі.

Встановлено, що термін набув популярності в першій половині XX століття завдяки публікації Джеймса Труслоу Адамса «The Epic of America» (1931), де вперше була сформульована ідея національної мрії про добробут, соціальну мобільність і свободу. У процесі свого існування поняття зазнало багаторівневих семантичних зрушень: від утопічного ідеалу рівності до інструменту політичної пропаганди, іронічного літературного образу та об'єкта критичного переосмислення в постмодерному дискурсі. У художній літературі, зокрема у творах Ф. С. Фіцджеральда, А. Міллера, Ч. Адічі та В. Т. Нгуєна, простежується деконструкція цього концепту в контексті соціальної нерівності, расових ідентичностей та іммігрантських стратегій. Особливу увагу приділено рецепції поняття в українському мовно-культурному просторі. Показано, як «американська мрія» функціонує у перекладацьких практиках, літературі української діаспори та публічному дискурсі пострадянського періоду. Підкреслено її амбівалентність як символу надії та інструменту ідеологічного впливу, що проходить крізь локальні фільтри культурної пам'яті та національної ідентичності. У підсумку «американська мрія» розглядається як багатофункціональний культурний знак, здатний до адаптації, переосмислення та перенесення в нові семіотичні системи.

Ключові слова: американська мрія, філологія, етимологія, дискурс, семантика, ідеологема, література, міжкультурна рецепція.

The article provides a philological analysis of the etymology and discursive evolution of the concept of the “American dream” as a linguistic and cultural phenomenon in texts of the 20th and 21st centuries. The study is based on methods of historical semantics, discourse analysis, corpus linguistics, and cultural studies, which makes it possible to examine the dynamics of the semantic transformations of this term in the context of changes in political, social, and cultural paradigms. The concept of the “American dream” is analyzed not only as a lexical unit, but also as an ideologeme and symbolic construct that reflects value orientations and mental representations in American and global discourse. It has been established that the term gained popularity in the first half of the 20th century thanks to James Truslow Adams' publication «The Epic of America» (1931), where the idea of a national dream of prosperity, social mobility, and freedom was first formulated. Over the course of its existence, the concept has undergone multi-level semantic shifts: from a utopian ideal of equality to an instrument of political propaganda, an ironic literary image, and an object of critical rethinking in postmodern discourse. In fiction, particularly in the works of F. Scott Fitzgerald, Arthur Miller, Chimamanda Ngozi Adichie, and Viet Nguyen, we see a deconstruction of this concept in the context of social inequality, racial identities, and immigrant strategies. Particular attention is paid to the reception of the concept in the Ukrainian linguistic and cultural space. It is shown how the “American dream” functions in translation practices, the literature of the Ukrainian diaspora, and public discourse in the post-Soviet period. Its ambivalence as a symbol of hope and an instrument of ideological influence, passing through local filters of cultural memory and national identity, is emphasized. In conclusion, the “American dream” is considered a multifunctional cultural sign capable of adaptation, reinterpretation, and transfer to new semiotic systems.

Key words: American dream, philology, etymology, discourse, semantics, ideologeme, literature, intercultural reception.

Постановка проблеми. Поняття «американська мрія» вже давно перестало бути лише соціальним ідеалом, перетворившись на складний культурно-мовний феномен. Упродовж XX–XXI століть цей термін зазнав суттєвих змін у своєму значенні та дискурсивному функціонуванні. З національного міфу про рівність і процвітання він трансформувався у багатозначний символ, що вико-

ристовується в різних контекстах від політики до художньої літератури як знак надії, іронії чи критики. Його семантична динаміка відображає ширші зрушення в ідеологічних, соціокультурних та лінгвістичних процесах. Виникає потреба в дослідженні його етимології та дискурсивної еволюції з філологічного погляду, зокрема з урахуванням міжкультурних і постколоніальних інтерпретацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні філологічні та міждисциплінарні дослідження підтверджують, що поняття «американська мрія» функціонує не лише як мовна одиниця, а й як ідеологема з динамічною семантикою. У праці Д. Гіпертса «Theories of Lexical Semantics» [7] розкрито підходи до вивчення зміни значень слів у культурному та соціальному контекстах, що є ключовим для аналізу еволюції терміна. М. Гардінер у статті «Ideology: An Introduction» [6] звертає увагу на роль мови в закріпленні ідеологічних структур, а П. Бейкер [2] демонструє, як за допомогою корпусного аналізу можна виявити варіативність вживання поняття у публічному дискурсі.

Історичне формування терміна простежується у праці Дж. Т. Адамса «The Epic of America» [1], де вперше системно викладено зміст «американської мрії» як національного ідеалу. Розгортання цього концепту у XX столітті аналізує Дж. Каллен [3], зосереджуючись на соціокультурній зміні його значення. Символічну критичну інтерпретацію поняття демонструє роман Ф. С. Фіцджеральда «The Great Gatsby» [5], в якому показано розрив між мрією та дійсністю. Таким чином, сучасні дослідження засвідчують складну семантичну й дискурсивну структуру терміна, що трансформується залежно від історичного, політичного та культурного контексту.

Постановка завдання. Метою цієї статті є філологічне дослідження етимології та дискурсивної еволюції поняття «американська мрія» у текстах XX-XXI століть. У межах цього завдання передбачається проаналізувати походження та початкове значення терміна в історичному й соціокультурному контексті його формування; з'ясувати, як змінювалися його семантичні параметри під впливом політичних, медійних і літературних чинників; розглянути функціонування поняття «американська мрія» як метафори, культурного міфу та ідеологеми у художніх і публічних дискурсах; а також простежити особливості його рецепції в українському гуманітарному просторі з урахуванням перекладацьких стратегій, міжкультурних адаптацій та постколоніального контексту.

Виклад основного матеріалу. Етимологія ключових культурних та ідеологічних термінів дає важливе уявлення про трансформацію їхніх значень у різних історичних епохах та дискурсивних сферах. Слова, як динамічні лінгвістичні знаки, часто зазнають значних семантичних змін, що відображають зміни в суспільних цінностях, структурах влади та комунікативних практиках.

У контексті XX та XXI століть такі трансформації особливо помітні в політично та культурно зарядженій термінології, дискурсивні траєкторії якої перетинаються з критичними моментами в сучасній історії. Ці зміни не тільки відображають лінгвістичні зрушення, але й слугують індикаторами глибших ідеологічних перетворень та переорієнтації наративів у суспільствах.

Етимологія, яка традиційно займається історичним походженням і розвитком слів, еволюціонувала як галузь, що включає соціально-прагматичні та ідеологічні аспекти вживання слів. Історична форма терміна є основою для його дискурсивної мобілізації, тобто способів, якими термін використовується в текстах, промовах та ЗМІ для досягнення конкретних комунікативних та ідеологічних цілей. Цей підхід відповідає принципам історичної семантики та аналізу дискурсу, в яких семантичні шари терміна розуміються як осадження його вживання в різних контекстах. Крім того, поява міждисциплінарних методів, що поєднують філологію, корпусну лінгвістику та культурологію, посилила аналітичні рамки, що використовуються для відстеження того, як терміни накопичують і втрачають значення залежно від політичного клімату, технологічних змін або культурного тиску [7].

Яскравим прикладом є термін «ідеологія», що походить від французького *idéologie* (кінець XVIII століття), введеного Антуаном Дестутом де Трейсі для позначення «науки про ідеї». Його використання в епоху Просвітництва вказувало на раціоналістичну та епістемологічну орієнтацію, тісно пов'язану з інтелектуальним оптимізмом того періоду. Однак, коли термін увійшов у політичний дискурс, зокрема через марксистську теорію в XIX і на початку XX століття, його значення змінилося. Маркс і Енгельс переосмислили ідеологію як систему спотворених або містичних ідей, що приховують матеріальні умови – це негативне значення широко поширилося в політичних і літературних текстах протягом XX століття [6].

У риторичі холодної війни ідеологія ще більше трансформувалася в термін опозиційного дискурсу, позначаючи дихотомію між «вільними» і «індоктринованими» суспільствами. У пізньомодерних і постмодерних рамках ідеологія тепер вивчається не тільки як помилкова свідомість, але й як структурний компонент дискурсу, медіасистем та інституційної мови. Сьогодні в критичній теорії та культурних дослідженнях вона охоплює як нейтральні, так і критичні значення, позначаючи структури вірувань, вбудовані в дискурс і відтворювані через повсякденні мовні практики.

Дискурсивна еволюція таких термінів формується не тільки академічним вживанням, а й їх поширенням у журналістиці, рекламі та цифрових медіа. Все більш мультимодальний характер дискурсу де терміни повторюються і переосмислюються в новинах, хештегах, мемах і політичних документах - значно змінює їх семантичну вагу. Наприклад, термін «сталий розвиток» етимологічно походить від латинського *sustinere*, що означає «підтримувати» історично асоціювався з економічною або екологічною рівновагою. Наприкінці XX століття його використання різко поширилося в публічному та політичному дискурсі, особливо після опублікування у 1987 році Брундтландського звіту, в якому сталий розвиток було визначено як «розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби». З того часу «сталий розвиток» став плаваючим знаком: його значення змінюється залежно від контексту, від корпоративного «зеленого» піару до закликів активістів до системних змін. Його дискурсивна пластичність ілюструє, як етимологічно стабільні терміни можуть стати ідеологічно пластичними [4].

Семантичні траєкторії таких термінів також виявляють напругу між автентичністю та інструменталізацією. У випадку зі стійкістю, цей термін був запозичений ринковими акторами для легітимізації капіталістичної експансії, одночасно функціонуючи як об'єднуючий елемент для екологічного опору. Ці суперечливі вживання співіснують у публічному дискурсі, створюючи те, що деякі вчені називають «семантичним перевантаженням». Філологічний аналіз, таким чином, виграє від уваги як до діахронічного розвитку терміна, так і до його синхронічної поліфункціональності в рамках конкуруючих реєстрів.

Українські лінгвістичні та літературознавчі дослідження також сприяли розумінню того, як терміни еволюціонують у посттоталітарному та постколоніальному контекстах. Наприклад, науковці дослідили, як радянські терміни, такі як дружба народів та народне господарство, були ідеологічно завантажені в державному дискурсі, але зазнали семантичної переоцінки в незалежній Україні. Переосмислення або відмова від цих термінів відображає ширші культурні переговори про пам'ять, ідентичність та мовну політику. У деяких випадках вилучення радянських лексичних одиниць супроводжувалося відродженням дорадянської або західноорієнтованої термінології в рамках ширшої деколоніальної мовної стратегії.

XXI століття, яке характеризується глобалізацією, цифровізацією та посиленням міжмовних контактів, ще більше прискорило дискурсивні зміни. Такі терміни, як «інфлюенсер», «культура скасування», «інтерсекціональність» та «стійкість», з'явилися або швидко змінили своє значення, часто походячи з англійської мови та поширюючись по всьому світу через онлайн-платформи. Їх етимологія є або новоствореною, або семантично переформованою через постійне використання в цифровому середовищі. Швидкість цих змін ставить під сумнів традиційні етимологічні дослідження та вимагає інтеграції з корпусною лінгвістикою в режимі реального часу та критичним аналізом дискурсу. Поява соціальних медіа також сприяла виникненню ефемерних неологізмів та іронічних переосмислень, причому деякі терміни набували широкої популярності, перш ніж бути заміненими або переосмисленими протягом декількох тижнів.

Крім того, поширення алгоритмів машинного навчання та великих мовних моделей впливає на еволюцію дискурсу безпрецедентним чином. Автоматизований переклад, оптимізація ключових слів та контент, створений штучним інтелектом, беруть участь у переосмисленні лінгвістичних норм та популяризації використання конкретних термінів. Це вимагає розширення набору інструментів філолога, щоб включити цифрові методи відстеження частоти термінів, колабораційних моделей та семантичного зміщення у величезних наборах даних.

Етимологію та дискурсивну еволюцію термінів не можна вивчати в відриві від їхнього соціокультурного контексту. Від ідеологічних переорієнтацій у XX столітті до швидких циклів неологізмів цифрової епохи, історія слів є дзеркалом мінливих реалій, які вони намагаються назвати. Тому сучасна філологія повинна поєднувати історичну глибину з дискурсивною чутливістю, звертаючи увагу як на походження, так і на траєкторії в живому потоці мови. Застосовуючи міждисциплінарний підхід, що поєднує етимологічні дослідження, аналіз дискурсу та цифрові гуманітарні науки, вчені можуть більш повно зрозуміти, як терміни виступають носіями культурного значення та інструментами ідеологічних переговорів.

Поняття «американська мрія» вже давно вийшло за межі свого політичного чи соціологічного ідеалу, ставши глибоко вкоріненим культурним міфом і лінгвістичною конструкцією. Як фраза і як концепція, воно уособлює прагнення до процвітання, свободи та соціального зростання – обіцянку, яка часто відбивається і оскаржується

в американській літературі та публічному дискурсі. З філологічної точки зору, дослідження «американської мрії» вимагає аналізу на перетині семантики, культурної семіотики та літературного представлення, що включає не тільки її лексичний розвиток, але й ідеологічні та символічні конотації, які вона набула з часом.

Термін «американська мрія» був популяризований Джеймсом Труслоу Адамсом у його книзі 1931 року «Епос Америки», де він описав її як «мрію про країну, в якій життя має бути кращим, багатшим і повнішим для всіх, з можливостями для кожного відповідно до його здібностей або досягнень».

Адамс формалізував лінгвістичну конструкцію, яка неявним чином існувала в попередньому американському дискурсі, надавши лексичну ідентичність набору національних цінностей. У філологічному сенсі цей процес номіналізації перетворив комплекс культурних ідеалів на референтну, експортну фразу – потужний акт дискурсивної конденсації. Таким чином, ідеологема «американська мрія» з'явилася не тільки як соціально-політичний слоган, але й як культурний мем, символічний якір, який використовується в різних дискурсивних регістрах, від політичних промов і реклами до літературної критики та популярної культури.

Ця фраза увійшла до лексику як метонімія національної ідеології та риторичний засіб для політичних і літературних коментарів. З лінгвістичної точки зору, її використання функціонує як на денотативному, так і на конотативному рівнях. Денотативно «американська мрія» означає віру в економічні можливості та індивідуальну свободу дій. Однак коннотативно вона має культурне значення – часто викликаючи іронію, розчарування або критику, особливо в контекстах, де мрія здається недосяжною. Ця семантична подвійність дозволяє фразі функціонувати як спірний знак в американській англійській мові, що піддається змінам у культурних наративах та ідеологічних переформатуваннях залежно від соціального та історичного контексту, в якому вона з'являється. Ця гнучкість робить її особливо привабливою для літературного дослідження [1].

Літературні зображення «американської мрії» відіграли центральну роль у її переосмисленні та семантичній еволюції. У канонічних текстах, таких як «Великий Гетсбі» Ф. Скотта Фіцджеральда, мрія зображується як міраж, зіпсований матеріалізмом і моральним занепадом. Прагнення Гетсбі до багатства і статусу як засобу повернути минуле ілюструє ілюзію, що лежить в основі ідеалу,

викриваючи розбіжність між обіцянкою і реальністю. Таким чином, роман здійснює семантичну деконструкцію цього виразу, вказуючи на його метафоричну неспроможність. Подібним чином, «Смерть комівожера» Артура Міллера зображує мрію як руйнівну ідеологію, яка відчужує і вводить в оману, вкладаючи в американський лексикон трагічний вимір невдачі і самообману. Обидва твори стали символічними критичними роботами, що ілюструють, як література функціонує не тільки як дзеркало суспільних цінностей, але й як інструмент семантичного аналізу [5].

Сучасна література продовжує цю традицію, часто переосмислюючи мрію крізь призму раси, імміграції, гендеру та системної нерівності. Такі твори, як «Американа» Чімаманди Нгози Адічі та «Симпатик» В'єта Тхань Нгуєна, досліджують мрію з діаспорної та постколоніальної перспектив, ставлячи під сумнів її універсальність та лінгвістичну авторитетність. Ці тексти підкреслюють полісемію мрії та прагматику її використання в транснаціональних контекстах, показуючи, як мова відображає та протистоїть ідеологічним конструкціям. Вбудовуючи критику в особисті розповіді, ці автори збагачують семантичне поле «американської мрії», підкреслюючи її амбівалентність, адаптивність та глибоке переплетення з владними структурами та політикою ідентичності.

Більше того, американська мрія зазнала помітних синтагматичних змін у повсякденному мовленні та ЗМІ, де такі словосполучення, як «зруйнована американська мрія», «прагнення до американської мрії» або «моя версія американської мрії» вказують на її фрагментацію та персоналізацію. Такі модифікації демонструють, як ця фраза функціонує як ідіоматична та продуктивна одиниця в англійському мовленні, здатна як підтверджувати, так і підірвати. З філологічної точки зору це ілюструє стійкість культурних ідіом та їхню здатність еволюціонувати, зберігаючи при цьому основні семантичні залишки. Синтаксична гнучкість терміна дозволяє використовувати його як в іронічному, так і в широкому значенні, що робить його дуже мобільним знаком, який адаптується до нових соціокультурних ландшафтів.

Аналіз політичної риторики виявляє додаткові шари значення. Політики різних ідеологічних орієнтацій посиляються на американську мрію, щоб виправдати розбіжні політичні цілі – від нео-ліберальних економічних програм до реформи соціального забезпечення. Ця риторична універсальність вказує на стратегічну двозначність концепції, що підсилює її ідеологічну корисність. Таким чином, вона функціонує в рамках того,

що Ролан Барт назвав «міфологією»: семіотичною системою, в якій знак (мрія) натуралізується як здоровий глузд, приховуючи соціополітичні структури, що лежать в основі його поширення та сприйняття.

В українській лінгвістичній та літературній науці ця концепція також привернула критичну увагу. Вчені підкреслюють перекладацькі виклики та культурні резонанси терміна «американська мрія» в текстах українських авторів у діаспорі або в пострадянських дослідженнях ідентичності та прагнень. Ця фраза часто інтерпретується метатекстуально як символ як надії, так і ідеологічного нав'язування додаючи цінну слов'янську перспективу до її філологічної інтерпретації. Українські літературні тексти, що стосуються американської мрії, часто роблять це з постколоніальною чутливістю, ставлячи під сумнів обіцянки західної модерності, водночас визнаючи культурний капітал, який мрія має в перехідних суспільствах. Ця концепція часто з'являється в оповіданнях про міграцію, вигнання та гібридну ідентичність, що свідчить про те, що навіть поза англо-американським світом вона зберігає свою семантичну привабливість, хоча завжди і проходить через локалізовані культурні фільтри [3].

«Американська мрія» є багатим джерелом для лінгвістичних та літературних досліджень. Вона одночасно функціонує як історичний референт, ідеологічний інструмент та адаптивна лінгвістична одиниця. Її виживання та трансформація в різних жанрах, медіа та соціально-політичних контекстах підкреслюють її центральну роль в американському лексиконі та її ширший резо-

нанс у глобальних дискурсах. Відстежуючи його семантичну еволюцію, літературні запозичення та міжкультурні міграції, філологи та літературні критики можуть отримати глибше розуміння того, як мова служить не тільки для відображення культурних цінностей, але й для кодування та оскарження ідеологічних припущень.

Висновки. У ході дослідження з'ясовано, що поняття «американська мрія» є багатофункціональною мовною та культурною одиницею, яка зазнала значної дискурсивної трансформації від початку XX століття до сьогодення. Від початкового уявлення про соціальний ідеал рівних можливостей термін поступово перетворився на складну ідеологему, яка одночасно виконує функції культурного символу, риторичного засобу та об'єкта критичного осмислення.

Зокрема, в американській літературі «американська мрія» виступає інструментом рефлексії щодо соціальної нерівності, втрати моральних орієнтирів та краху ідеалів. У сучасному дискурсі, особливо в контекстах міграції та постколоніальної критики, вона набуває персоналізованих, а часом і сатиричних відтінків. Попри це, термін зберігає високий рівень впізнаваності та використовується в публічній риториці як засіб формування позитивних наративів.

Аналіз також засвідчив, що в українському гуманітарному просторі поняття «американська мрія» поступово адаптується до місцевих умов, відображаючи прагнення до модернізації, свободи й самоідентифікації. Це свідчить про його універсальну здатність до інтерпретації та культурного переосмислення в різних мовних середовищах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Adams J. T. *The Epic of America*. Boston: Little, Brown, 1931. 433 p.
2. Baker P. *Corpora and Discourse Analysis*. *Discourse Studies Reader*. 2013. P. 11–34.
3. Cullen J. *The American Dream: A Short History of an Idea that Shaped a Nation*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 214 p.
4. Dryzek J. S. *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford : Oxford University Press, 2022. 304 p.
5. Fitzgerald F. S. *The Great Gatsby*. New York : Scribner, 2004. 180 p.
6. Gardiner M. *Ideology: An Introduction*. *Sociology*. 1991. Vol. 25. No 4. P. 748–750.
7. Geeraerts D. *Theories of Lexical Semantics*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 341 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025
Дата публікації: 28.11.2025